

Millaista on hyvä kieli?

Virsikirjan lisävihkotyössä on moneen otteeseen keskusteltu siitä, pitääkö virsissä käyttää normien mukaista kirjakieltä. Tällainen tavoite asetettiin silloin, kun koko virsikirjaa viimeksi uudistettiin. Virsikirjatyöryhmä piti tavoitteesta tiukasti kiinni, mutta loppujen lopuksi siitä kuitenkin jouduttiin antamaan periksi. Joidenkin tuttujen virsien vanhakantaiset muodot olivat juurtuneet niin syvästi ihmisten mieliin, ettei niistä haluttu luopua. Enkeli taivaan lausuu edelleenkin ”Mä suuren ilon ilmoitan”, vaikka normitetussa kirjakielessä persoonapronominiksi on vanhastaan hyväksytty vain ”minä”.

Joka tapauksessa myös monien tuttujen laulujen sanoja muutettiin, ja siitä uudistajat saivat kitkerää palautetta. Niinpä nykyinen lisävihkotyöryhmä ei olekaan ryhtynyt muokkaamaan jo käytössä olevien virsien tekstejä, vaan on keskittynyt pohtimaan, miten suhtaudutaan uusien virsiehdokkaiden kieleen.

Suomen kieli ei ole yksi ja yhtenäinen järjestelmä, vaan kieli toimii eri tavalla eri yhteyksissä. Hallinnon asiakirjassa kieli on erilaista kuin luonnontieteellisessä tietokirjassa tai kaunokirjallisuuden klassikossa. Silti kaikki ovat kirjakieltä. Klassikkokirjoista hyvin havainnollinen esimerkki on Tuntematon sotilas, jossa käytetään tarkoituksellisesti kielen eri variantteja tuomaan esiin henkilöiden taustoja ja luonteita. Kylmä ja tunteeton järjestelmän edustaja puhuu kirjakieltä, tavallinen sotilas antaa oman inhimillisyytensä näkyä myös kielessään.

Kieltä voi jaotella monella eri tavalla osiin ja osajärjestelmiin. Esimerkiksi runon ja proosan erottamisella on pitkät perinteet. Runoa ja proosaakin on monenlaista. Miksi? Siksi, että yksi ja sama koodi ei toimi kaikissa niissä tarkoituksissa, joihin ihminen kieltä haluaa käyttää.

Kieleen kuuluu aina sekä sisältö että muoto, ja molemmilla voi ilmaista sekä asioita että tunteita. Jokapäiväisen elämän viestinnässä sekä sisältö että muoto valitaan joustavasti käyttöyhteyden mukaan, eikä kirjakielen ilmaisuvarojen tiukka normittaminen ole nykyisten kieli-ihanteiden mukaista. On kyllä olemassa muotoja ja rakenteita, jotka kiistatta kuuluvat neutraaliin yleiskieleen, mutta niiden lisäksi on paljon muutakin käyttökelpoista ainesta, jonka avulla voi tuoda väriä, vaihtelua ja lisämerkityksiä kielelliseen ilmaisuun.

Suomalaisessa virsirunoudessa on 1500-luvulta asti käytetty sellaisia ilmaisukeinoja, jotka ovat olleet ominaisia puhutulle kielelle ja murteille. Suomen kielen kehityksessä on välillä ollut vaihe, jolloin on haluttu sivistyneiden ihmisten puhuvan pelkästään kirjakieltä, mutta sotien jälkeen on lopullisesti ymmärretty, että tietoisuus kielen moninaisuudesta ja vaihtelusta ovat olennainen osa kielen hallintaa. Kieli on hyvää silloin kun se toimii ja täyttää tehtävänsä.

Kaisa Häkkinen